

Albu-Balogh Andrea

Megtalált szövegek?

Karácsony Benő írásai a Gyulafehérvári Hírlapban

Karácsony Benő erdélyi író életműve sajátos, érdekes, különleges színfoltja a magyar irodalomnak. Kifejezésmódja, hangvétele – bár bizonyos jegyek tekintetében Krúdyval, Kosztolányival vagy Karinthyval mutat párhuzamot –, közvetlenül mégsem hasonlítható senkihez a magyar irodalomban. A maga korában az erdélyi szerzők viszonylatában teljesen társtalan volt.¹ Témái egyszerre bírnak partikuláris és egyetemes kitekintéssel. Partikulárisan az író korát, főként a 20. század első felének erdélyi valóságát célozzák meg, egyetemes mivoltukban az emberhez méltó lét iránti elkötelezettség kifejeződései, stilisztikailag pedig plaszticitás, derűs ironia és játékoság jellemző rájuk. Írásunkkal a 75 éve elhunyt Karácsony Benőnek szeretnénk emléket állítani, aki 1944-ben többekkel – Ligeti Ernővel, Lakatos Imrével – együtt az embertelen eszmék áldozata lett.

Jelen tanulmányban egy bizonyos alkotói korszakának tanulmányozásáról, a kutatás műhelyitkairól és eredményeiről, valamint további kérdéseiről szeretnénk értekezni. Mindezzel célunk felhívni a figyelmet a kiváló íróra, akinek életműve méltó az alapos szövegfeltáró kutatómunkára.

Jegyzetek Karácsony Benő portréjához. Karácsony Benő ahhoz a nemzedékhez tartozott, amelyik többszörösen átélte a 20. század borzalmait, előbb az első világháborút, ahol katonaként is szolgált, aztán hazajött a frontról egy új világba, ahol meg kellett teremtenie az egzisztenciáját, valamint erdélyi íróként megtalálnia helyét és olvasótáborát. Gyulafehérváron Klärmann Bernátként látta meg a napvilágot 1888-ban zsidó családban. Születési anyakönyve és a gyulafehérvári római katolikus főgimnáziumba történő beiratkozási dokumentumok szerint édesapja Klärmann József szabó, édesanyja pedig a Budapestről származó Grüner Lina. A gyulafehérvári izraelita elemi iskola négy osztálya után a római katolikus főgimnáziumba írták, ahol nyolc évig diákoskodott. Tagja volt a gimnázium önképzőkörének, itt aratta első sikerét is, ezt ő maga állítja a vele készült interjúkban. Sajnos, az iskola önképzőkörének anyaga csak hiányosan maradt fenn, emiatt ezeket az írásokat nem ismerjük. Az érettségi oklevelet a kolozsvári római katolikus gimnáziumban szerezte 1906 szeptemberében. Ennek hátterében egy latin pótvizsga és egy iskolai botrány

¹ Vö. Németh László vélekedésével: „Egészen társtalan a magyar irodalomban ez a szeszélyesen csapkodó, zilált, mindig váratlan fordulatot hozó hang, a gunyorosságnak, az egykettőre könnyekig szökő megindulásnak, az intuitív sziporkázásnak ez az állandó egzaltáltsága, amely akarva, nem akarva elragadja az embert.” Németh László, *Pjotrúská*, in: *Uó, Két nemzedék. Tanulmányok*, Budapest, 1970, 219–221., illetve in: *Protestáns Szemle*, 1928b/7. 531–532.

állott, amiről most nincs lehetőségünk részletesen írni.

Hogy az egyetemi tanulmányait hol és mikor kezdte, valamint hol és mikor fejezte be, még mindig nem tudni pontosan. A szakirodalom eddig azt állította, hogy Nagyváradon a Királyi Jogakadémián volt jogászhallgató, de édesapja betegsége miatt tanulmányait nem tudta befejezni.² A nagyváradi Jogakadémia megfelelő anyakönyveit átnézve bizton állíthatjuk, hogy Karácsony Benő nem volt nagyváradi joghallgató, mivel neve nem szerepel az anyakönyvekben. A szakirodalom állítása szerint édesapja betegsége és családjának anyagi csődje következtében félbeszakította tanulmányait, de arról nincs adat, hogy ez mikor történhetett. Hazaköltözött Gyulafehérvárra, ahol a Gyulafehérvári Hírlap munkatársa lett, közben pedig vizsgáit is igyekezett abszolválni. Ennek a korszaknak az ismertetése nagyon ködös és elnagyolt a Karácsony Benőről szóló életrajzi leírásokban. Az viszont bizonyos, hogy 1908 és 1909 között Gyulafehérváron élt, amit a Gyulafehérvári Hírlapban néhány, a saját nevével ellátott novella is bizonyít. Tehát, ha be is iratkozott valahová jogi fakultásra 1906-ban (az érettségét követően), nem sokra rá hazaköltözhetett szülővárosába.

Az első világháború után megnősült, felesége a temesvári kórházban megismert, dési származású ápolónő, Klármann Teréz (a családnév egyezése véletlen egybeesés). Házasságkötésük után Kolozsváron telepednek meg, itt születik meg fiuk, Ferenc is.³ A szakirodalmi adatok szerint a

jogi egyetemet Kolozsváron fejezi be (bár erről mindeddig nincsenek megbízható adataink), de az már köztudott, hogy ügyvédi irodát vezetett a városban. Ennek tényét a kolozsvári levéltárban megtalált, a működési engedély ellenében befizett számlabizonnyalatok is igazolják.

Karácsony Benő Kolozsváron fokozatosan bekapcsolódott a kialakuló, megszülető erdélyi irodalmi életbe. Már az 1920-as évektől jelentek meg novellái kolozsvári lapokban, a rövid életű diáklapban, a Reményben (1920/1921), aztán a Napkeletben, a Pásztortűzben, az Erdélyi Helikonban, és a Cimborában is. Első önálló kötete *Tavaszi ballada* címmel Marosvásárhelyen jelent meg az Erdélyi Könyvbarátok Társaságának kiadásában 1925-ben. A novelláskötetet regények követték, amelyek már az Erdélyi Szépművés Céhnel láttak napvilágot Kolozsváron: a *Pjotruska* 1927-ben, az *Új élet kapujában* 1932-ben, a *Napos oldal* 1936-ban, az *Utazás a szürke folyón* 1940-ben. Utolsó regénye, *A megnyugvás ösvényein*, ami a *Napos oldal* folytatásának tekinthető, halála után pusztumusz műként jelent meg Kolozsváron 1946-ban a Józsa Béla Athenaeum kiadásában.

1934-től az Erdélyi Helikon író-társaság tagja lett, ettől kezdve egészen 1940-ig rendszeresen eljárt a helikonisták évenkénti irodalmi találkozójára, aminek Marosvécsen Kemény János kastélya adott otthont. Kolozsváron a Helikon-törzsasztalt látogatta az egykori New York, ma Continental kávéházban, 1932-től a romániai Pen Club magyar alosztályának tagja

² Lásd: Baróti Pál, *Karácsony Benő*, in.: K. B., *Tavaszi ballada*, vál. és utószót írta Baróti Pál, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1968, 333–355., továbbá Tóth H. Zsolt, *Széttagposott ösvény. Karácsony Benő élete és műve*, Balassi Kiadó, Bp., 1994, 8–9.

³ Tóth H. Zsolt, *i. m.*, 10–11.

és pénztárosa volt. Mindez bizonyítja, hogy a helikonista írók társaságához tartozott, és a húszas-harmincas években termékeny író volt. Regényeit a korabeli kritika megosztott véleménnyel fogadta. Egyesek lelkesen üdvözölték kiváló stílusérzékeért, regényeinek különös és különös hőseiért, mások nem látták eléggé „erdélyinek”, eléggé „transzszilvának” írásait.⁴ A második világháború után sokáig a cinikus jelzővel bélyegezték meg Karácsony Benőt, mivel hősei nem jutnak el a világboldogító szocialista eszméig.⁵ Ennek ellenére a hatvanas években megtörtént Karácsony Benő életműkiadása. A legnagyobb sikernek a *Napos oldal* örvendett, amely 1960-tól Erdélyben és Magyarországon is számtalan kiadást megért. 2017-ben a Nemzeti Könyvtár sorozat részeként is megjelent Budapesten. Karácsony Benő összes műveinek kiadására legutóbb (2011-től) a nagyváradi Riport Kiadó és a Holnap Kulturális Egyesület vállalkozott. Mindez azt mutatja, hogy a szerzőnek ma is van olvasótábora, és hogy örvendetes módon életműve a magyar irodalom klasszikusainak sorába tartozik.

Karácsony Benő 1944-ben halt meg Auschwitzban. Életének utolsó mozzanatairól Salamon László visszaemlékezéséből tudhatunk.⁶

„Megtalált szövegek” Karácsony Benő gyulafehérvári újságírói korszakából. Az író kéziratjai, illetve a még fel nem fedezett szövegek után kutatva vannak behozhatatlan

veszteségek, illetve vannak olyan lemaradások, tennivalók, amelyekkel az utókor tartozik Karácsony Benőnek, akinek életműve méltó a további kutatásra. A hagyaték sajnálatos módon vagy elpusztult, vagy eddig még nem került elő. Tehát a hagyaték vizsgálata terén korlátozottak a lehetőségeink. Ellenben érdemes azon folyóiratok megfelelő lapszámait átnézni, amelyekben a szerző tudomásunk szerint közölt; részint annak okán, hátha találunk a lapokban Karácsony Benő által írt, eddig fel nem fedezett szövegeket, részint pedig ugyanazon szöveg folyóiratban közölt, illetve kötetben kiadott változatának összevetése végett, ugyanis Karácsony Benő több novellája és regényrészlete jelent meg előzőleg a korabeli lapokban, utána pedig kötetben is, vagy pedig fordítva. Példaként említhető, hogy a Pásztortűzben több részlet is olvasható később megjelent regényeiből. A szövegváltozatok révén valamelyest az író műhelytitkaiba is betekinthetünk. A Karácsony Benő által frekventált lapok vizsgálata a következő „kutatási útvonalat” rajzolja meg: Gyulafehérvári Hírlap – Remény – Napkelet – Pásztortűz – Erdélyi Helikon – Cimborá.

Jelen tanulmányban az első állomáshellyel, a Gyulafehérvári Hírlappal foglalkozunk. Kutatásunk egy nagyobb vállalkozás állomása: szándékunkban áll azokat a lapokat áttekinteni, amelyekben tudomásunk szerint Karácsony Benő publikált.

Karácsony Benő gyulafehérvári novellái a *Nyári délután a régi Fehér-*

⁴ Karácsony Benő kanonizációjáról lásd: Balogh Andrea, *Változások egy életmű körül. Karácsony Benő kanonizációjáról*, in: Berszán István (szerk.), *A változás kultúrája – régiók és mozgásterek*, Egyetemi Műhely, Kolozsvár, 2013, 247–262.

⁵ Vö. Kötő József, *Cinikus volt-e Karácsony Benő?*, Korunk, 1962/11., 1384–1386.

⁶ A visszaemlékezés itt olvasható: Vezér Erzsébet, *Karácsony Benő, PIM Évkönyv*, 1964, 198–199.

várt című, 2006-ban a Kalota Kiadónál megjelent, Balázs Imre József által szerkesztett kötetben olvashatók, cím szerint a következők: *Az asszony, Levél, Románc, Hangulatok, Hanna sorsa*. Ezeket Karácsony Benő 1908-ban és 1909-ben közölte Klärman Benő vagy Kóró Béni név alatt. Mindezt kutatásunk is igazolta. Érdeemes megjegyeznünk, hogy a Gyulafehérvári Hírlapban közölt novellák nem kerültek be a Karácsony Benő életében kiadott első és egyben utolsó novelláskötetbe, a *Tavaszi balladába*. Elképzelhető, hogy a zsenének tartott írásokat nem látta alkalmasaknak arra, hogy kötetbe válogassa. Az említett novellák sokkal érzelmesebb jellegűek, mint későbbi írásai, és a századvég romantikus-nosztalgikus hangulatát tükrözik.

Karácsony Benő novelláinak kiadását illetően a következő a helyzet: 1968-ban az Irodalmi Könyvkiadó gyakorlatilag újra kiadta az 1925-ös kötetet, de megtoldotta az író két drámájával. A szerkesztő, Baróti Pál az első kiadást összevetette a folyóiratokban történő esetleges második közléssel, és ez utóbbit jelentette meg a kötetben. 1990-ben újra napvilágot láttak a novellák *Líra* címmel Géczi János szerkesztésében, kiegészítve néhány, az író kolozsvári korszakához kapcsolható írással, melyeknek pontos származási helyét a szerkesztő nem közölte. Ezt követte a 2006-os kiadású *Nyári délután a régi Fehérvárt*, amelybe belekerültek a gyulafehérvári novellák is.

A Gyulafehérvári Hírlap (az egyszerűsítés kedvéért GyH), eredeti helyesírás szerint Gyulafehérvári Hírlap, heti rendszerességgel jelent meg, magát független orgánumnak tartotta. Emellett a századelőn Gyulafehérváron az erdélyi katolikus irodalmi társaság

lapja, a Közművelődés is működött. Nem volt ritka a két lap egymással folytatott csatározása sem.

A *Nyári délután a régi Fehérvárt* című kötetben szereplő, ún. gyulafehérvári novellákat Karácsony Benő 1908-ban és 1909-ben publikálta, ami bizonyítja, hogy ezekben az években bizonyosan a lap munkatársa volt. Kutatásunk során azonban átvizsgáltuk 1906-tól (az érettség követően) egészen 1911-ig az összes lapszámot. Ennek során a 2006-ban kiadott novellákhoz képest még sikerült beazonosítani néhány olyan írást, ami minden bizonnyal Karácsony Benő szerzeménye lehet, továbbá van olyan is, amiről csak sejthető, hogy Karácsony Benő írása, de bizonyítékunk nincsen rá. Hozzá kell tennünk, hogy a korabeli gyakorlat szerint a Gyulafehérvári Hírlapban legtöbb a névtelen tudósítás, beszámoló, és gyakoriak az álneves írások is. Mindez nagyon behatárolja és megnehezíti a kutatást. Karácsony Benő a lapban közölt novellái közül hármát (*Az asszony, Levél, Románc*) Klärman Benő, kettőt (*Hangulatok, Hanna sorsa*) pedig Kóró Béni néven publikált. Ezeket leszámítva sehol sem jelenik meg Klärman Benő neve, sem cikkek aláírójaként, sem pedig a lap szerkesztőségének tagjaként, viszont van néhány olyan álnév, ami mögött ő rejtőzhet.

Karika és kb. írásai. Leginkább karcolatnak nevezhető a „Karika” tollából származó két írás, amely a lap tárcarovatában jelent meg. Hogy Karika Karácsony Benő lehet, azt – vélekedésünk szerint – több tény is igazolja. Egyrészt a szövegek keletkezése egybeesik Karácsony Benő már „beazonosított” novellás korszakával, ugyanis mindkét írás 1909-ben látott napvilágot. Másrészt a Karika

név többféle módon is rájátszik az író nevére, főként a Klärmannka továbbgondolása lehet. Továbbá, ha összevetjük a lapban megjelenő cikkek aláíróival, nem találunk más nevet a Klärmannon kívül, amelyikre a Karika utalhatna. Harmadrészt pedig az az ironikus, csípős hang, ami a két szöveget jellemzi, nagyon hasonlít Karácsony Benő stílusához, leginkább azt a hanghordozást idézve, amit későbbi regényeiben, főként a *Pjotruskában* vagy a *Napos oldalban* alkalmaz. A remekül megírt, frappáns kis szövegek többek között bírálják a kortárs regényirodalmat és írói szokásokat, kiindulópontjuk pedig Fráter Loránd nótáénekes és dalszerző gyulafehérvári hangversenye (Fráter Loránd a híres Fráter család sarjaként először katonai szolgálatot teljesített és országgyűlési képviselőként is működött, 1906-tól azonban a nótaszerzésnek és a hangversenykörutaknak élt). A tárcák nagyon ironikusan közelítenek a délibábos népi romantika eme dalszerzőjéhez. Az első írás, az *„Újabb levél Nettikéhez”* 1909. márc. 14-én, a következő pedig *Válasz Karikának* címmel és Nettikéd aláírással március 21-én jelent meg, azaz a következő lapszámában meg is érkezett „Nettike” válasza.

Ízelítőül néhány részlet:⁷

Újabb levél Nettikéhez

Édes Nettike!

Megígértem magának, hogy aztán megírom a Fráter Loránd hangversenyét is, hogy legalább papíroson élvezhesse végig, amit mi közlekedési eszközeinkkel: szemünkkel és fülünkkel szedtünk magunkba. Megígérttem s meg is teszem. Majd a re-

gényt is megírom magáról, de mostanában nemigen volt időm; tudja: az élet gondjai lekötöttek, meg aztán el is fújták már azoknak az ábrándos éveknek a csapisztrájkot, amikor az ember regényt szeretne írni. Na, de hátha majd a tavasz föltámaszt bennem is ezer illúziót, ezer hangulatot, ráhúzza a szemeimre azt a bizonyos rózsaszín fátyolt, virágokat hint széjjel a szívembe, s a szárnyaim mozogni kezdenek és én repülök, repülök a nap felé büszkén, dacosan, – ha ugyan le nem zuhanok a porba szárnyaszegetten, mint annyi álmom, annyi reményem... De hát ezt nem panaszképp mondtam, csak úgy elő akartam készíteni a méla hangulatra, ami leveletem átjárja, mert ezt is kiábrándulás szülte, csalódás teremtette. (...)

Ezt mind azért mondom, Nettike, hogyha aztán meg is kritizáltuk ezt a hangversenyt s kifejezést adunk nyilvánosan is elégedetlenségünknek, ezt ne vegye zokon, ehhez jogunk van, mert megfizettük az árát. Fráter Loránd kapott ezért a fellépéséért 820 koronát. Egy vasúti bakter, aki fagyban, jégesőben künn bejárja a vonalrészét, éjjel négyszer-ötször félbeszakítja pihenését s megvizsgálja a pályatestet, hogy nincs-e valami baj, nem kap egy esztendőre annyit, mint Fráter Loránd egy estére. Épp ezért a szép pénzért énekelt Fráter Loránd 11 v. 12 nótát körülbelül 27 perc alatt, mert a szüneteket nem számítom, kapott tehát minden percért több mint 30 koronát. (...)

De hát nem ez a fő itt, Nettike, hanem egyéb. Mondtam már, hogy mi azért mentünk erre a hangversenyre, hogy azt a hangot halljuk. Rózsika

⁷ A szövegeket az aktuális helyesírási szabályoknak megfelelően jegyezzük le. Pl. *Újabb levél Nettikéhez* helyett *Újabb Levél Nettikéhez*.

azért jött; Zsiga báék, meg Vilma néniék, Irénkéék Zalatnáról ruccantak le ide, mind csak azért, hogy azt a hangot hallják. És azt a hangot nem hallottuk, mert Fráter Loránd nem volt diszponálva. Tudja, most mindent így fejeznek ki kerülő szavakkal. Nem mondják, hogy: bolond, hanem: ideges; nem mondják, hogy: számár, hanem: korlátolt. (...)

Így bizony, édes Nettike, így járunk mi ezen a héten. Nem is írok többet, mert ha jót nem írhatok, minek vegyem igénybe annyi ideig a türelmét? A regényhez aztán hozzáfognok – valamikor. Az adatok a kezeim közt vannak. Netti néniéket is belevegyítem. A tantiékat is. Ha valamit akar még belevétni, aztán írja meg.

Üdvözli és gyógyulást kíván

Karika.

Válasz Karikának

Édes Karikám!

Bocsásd meg, édesem, hogy ilyen későn válaszolok leveledre. De hát szidd össze a szerkesztő urat, miért nem jelenteti meg a lapot minden nap. Úgy tudom, hogy jóban vagy a szerkesztő úrral. Igazán megmondhatod neki, jobban tenné, ha gyakrabban adná ki a lapot és kevesebbet kurizálna – másoknak. Ha már velem nem törődik, ne törődjék másokkal sem. Különben semmi közöm hozzá. Amióta vele szakítottam, csak reád gondolok, s ha kívánod, neked is örök hűséget esküdhettek, habár ezt a múlt heti leveled után nem érdemeled.

Máskor ne írj nekem 41 fokos lázban levelet és ne referálj nekem felcsigázott érzésekkel végighallgatott hangversenyről. (...)

A leveled vétele után métermázsaszámra kapom a budapesti lapokat. (Ne ijedj meg, a Magyar Figaró

nincs köztük.) És ezekben kék írónnal be vannak karikázva azon cikkek, amelyek Fráter Lorándról, hazánk ez idő szerint legnagyobb magyar dalköltőjéről szólnak.

Azt írják, hogy a Royalban rendezett hangversenyei alkalmával a legintelligensebb emberek jönnek össze, akik nem győzik csodálni Fráter művészetét, magyaros ízzel és érzéssel előadott magyar nótáit, istenadta remek hangját és egyszerű, közvetlen előadását. Azt is olvastam, hogy az ország majdnem minden nagyobb városában énekelt és mindenütt csodálták, bámulták és dicsőítették Fráter Lorándot, akit te agyonkritizáltál. (...)

A cikkekből vett részletek egy-egy sora, mondata „odaadható” lenne a Pjotraska vagy a Napos oldal szereplőinek is. Témák, motívumok sora illeszthető a regényekbe: a zuhanással végződő repülés Csermely Ikarusz-repülésével vonható párhuzamba a Pjotruskából, a művészetet elbogatellizáló, naiv író figurája, aki Karika személyében jelentkezik a cikkben, sok egyezést mutat a Napos oldal álművészekről szóló leírásaival. Továbbá az ironiának az a gyakorlása, ami mintegy öntudatlan módon önmagát figurazza ki (lásd Karika írói „műhelytitkait”), hasonló a Karácsony Benő regényeiből jól ismert eljárás-hoz (vö. *Utazás a szürke folyón, Napos oldal, A megnyugvás ösvényein*). Karika „cikkeit” olvasva valamelyest kitapintható, hogyan is formálódott az a jellegzetes írói hang, ami a beérkezett Karácsony Benőt jellemezte. Mintha bátrabban vállalná ezekben az álneves szövegekben később megtalált írói hangját, mint a Klärmann Benőként vagy Kóró Béniként publikált novellákban.

Még egy olyan írást találtunk a lapban, amelyikről határozottan állítható, hogy szerzője nem lehet más, mint Karácsony Benő. A cikk műfajilag és címében is riport, ami a lap 1909. febr. 7-i számában olvasható, ugyancsak a *Tárcza* rovatban. A *Riport* az izraelita nőegylet báljáról tudósít, amiről a méltatás hangján ír, a rendezvényt színvonalasnak ítéli. A szöveg inkább tárgyilagos, és kevésbé irodalmi jellegű, mint „Karika” és „Nettike” írása. Aláírója kb., aki bizonyosan Klármann Benő lehetett.

Egy regényrészlet előzménye.

A Gyulafehérvári Hírlapban olyan cikket is találtunk, ami egyezést mutat Karácsony Benő egyik regényével. „Demos” álnévvel ellátva jelent meg 1907. május 21-én, és a város tűzbiztonságának hiányosságairól szól. Az írás felkelthette a helyi közvélemény figyelmét, és valószínűleg érzékenyen érintette a tűzoltóegylet vezetését, mivel a következő lapszámokban a parancsnok hevesen védte az egyesület jó hírét. Demos írásának érdekessége, hogy kísérteties egyezést mutat Karácsony Benő *Pjotruska* című regényének egyik részletével, ami a város központjában pusztító tüzesetről szól, ahol a kárt a felszerelés hiánya és működésképtelensége, az egyleti tagok felkészületlensége, valamint a város vezetőségének felelőtlensége okozott. A cikk és a regényrészlet egyezésén kívül nincs semmilyen konkrét fogódzók arra vonatkozóan, hogy a publicista Demos valójában Karácsony Benő, de ennek ténye nem is zárható ki. Bárki is volt a szerző, a *Pjotruska*ban leírt tüzesetnek minden bizonnyal a Gyulafehérvári Hírlapban közölt, a tűzoltósággal kapcsolatos írás lehetett az ihletforrása.

Részlet a cikkből:

Városunk tűzbiztonsága

(...)

Különösen az utóbbi időben bánnak mostohán városunk tűzbiztonsági ügyével. Összetett kezekkel nézik, hogy a tűzoltóegylet csekély számú tagjai széjjelmennek, a felszerelés ott hever gondozás nélkül, gyakorlatokat nem tartanak, tagokat nem toboroznak. A tűzoltózenekar pedig csak papiroson létezik.

Ha kiütne a tűz, bizony nem tudom, hogy mit csinálnánk vele. A fecskendőt sem tudják kezelni.

A belső bajokon kívül vannak külső bajok is. Ilyen például az, hogy az egész főtéren nincs víz. A piacon van egy kút, de nem használható. Ennek a kútnak nincs felelős gondviselője. Tűz esetén tehát már a víz hiánya miatt is a legnagyobb veszedelemben forogna a főtér. Ezen segíteni kell és pedig a legrövidebb idő alatt. Az egyetlen főtéri kutat használható állapotba kell helyezettetni, de azon kívül a piac keleti és északi oldalain szintén kell bővizű kutakat ásatni.

Nagyban veszélyeztetni továbbá a tűzbiztonságot a főtér kellős közepén zsindeyes fedelű szín alatt létező kőszénraktár is, ahol tűzveszélyes üres petróleumoshordók hevernek egy csomó bolti szemét, zsíros gyertya és szekérkenőcsös ládák társaságában. Vajon ki biztosítja a főtéri lakosokat arról, hogy ezen tűzfészekben a legnagyobb vigyázat mellett is tűz nem fog támadni? (...)

Karácsony Benő *Pjotruska*jában mintha mindaz szó szerint bekövetkezne, amit Demos „megjósolt” a Gyulafehérvári Naplóban:

Csermely fogalmazó megragadta a kalapját, futólépésben elindult a Kár-

páti Figyelő című helybeli sajtóorgánium szerkesztősege felé.

– Hollá, Kiriljovics Pjotr – kiáltotta be a nyomda ablakán –, nem zavarom?... Ez esetben tartson velem... Szagoljon csak a magasba... Érzy? Pörkölt bocskorszag... Jöjjön, Pjotr-ruska, égnek a bocskorok...

Mire a fogalmazó Kiriljovics Pjotrnak nevezett barátjával a helyszínrre érkezett, a bóraktár lángokban állott. Lassankint előrobogott a tűzoltóság is. Az előrobogás akként történt, hogy a park végén álló színből elővonszoltak egy pókhálós szivattyút, az egyik fodrászüzletből kivágtatott egy pofaszakállas, pepita nadrágos, kötélöves tűzoltó, fején hevenyészett szolgálati sisakkal, kezében rücskös vászonvödörrel, dúsan tallérozott tűzoltó díszzubbonnyban, szájában lapos sárgaréz sípot tartva. Strombolinszkynek hívták. Strombolinszky Mátyás, borbély és tűzoltóparancsnok. Kitűnő tűzszakértő és felülmúlhatatlan bariton. A tűz égését konstatálni és a tűzoltóság által előidézett fejletlenséget nála jobban túlbógni senki sem tudta.

– Forverc, pumpaparancsnok úr... forverc már aztat a бүdös szivattyú... csakányok előre... tömeg hátra, és oltani már aztat a tűz, mert elalszik.

A közelben egy fedett kút állott. Az egyik fedődeszkát leszedték róla, és a tömlő végét beeresztették a nyíláson. A fodrász megduplázta a baritonját.

– Hátra az összes tömeg, ha mondom... saját kuncsaftok is hátra... És Herrgott, lássuk már bugyborékolni aztat a víz...

A szelíd fodrász vérfagyasztó tűzoltóparancsnoknak bizonyult. A víz azonban megmakacsolta magát, és egyáltalában nem óhajtott bugyborékolni. A tűz zajosan rotyogott, és már

a szomszéd vasraktárt is nyalogatni kezdte, de a fecskendő vászoncsövei még mindig laposan, dögölt giliszták módjára feküdtek a kövezeten. Felütötte fejét az a gyanú, hogy a szivattyúba paszuly, esetleg kukoricaszem tévedt. Szétszedték a szivattyút, Strombolinszky bömbölve adta ki az újabb parancsokat, közben a vasraktár is olvadásnak indult.

A Kárpáti Figyelő szerkesztője, aki fanyar mosollyal nézte a tűzoltóeset zajos hadmozdulatait, átsétált a tér túlsó oldalára, amely mögött csendes patak volt. Megnézte a kiszáradt patakmedret, aztán visszatérve a kúthoz, kiemelt a zsebéből egy doboz svédgyufát, néhány szálat meggyújtott, és a tömlő számára készített nyíláson át szép lassan beleejtette a kútba.

– Nézzen bele – mondta a fogalmazónak.

Csermely lekuporodott a kút mellé, és fejét bedugta a nyíláson. Aztán hevesen visszakapta.

Hoháháhú, Kiriljovics Pjotr – nevetett meglepődve. – Képzeld csak... a gyufák tovább égnek...

„Kérdéses” szövegek. Még számos más olyan írást is találni a lap hasábjain, aminek szerzője akár Karácsony Benő is lehet, de ennek tényét egyértelműen nem tudjuk bizonyítani. Csak a felvillantás szintjén: a *Krónika* rovat 1909. jún. 20-án jelentkezik először, aláírója a Krónikás, és minden számban ironikus-groteszk színben, görbe tükröt tartva hívja fel a városlakók figyelmét valamilyen megoldásra váró problémára. A szövegek formája többnyire vers, de nyilvánvaló, hogy a szerző nem a formai bravúrra, hanem a tartalomra helyezte a hangsúlyt, és a kecskerímekek szerepe az ironikus mondanivaló kiemelése. Hogy a

Krónikás lehet akár Karácsony Benő is, ahhoz ismét csak *Pjotruska* című regényét hívjuk segítségül. A regénybeli főszereplő a csipős tollú fiatal újságíró, Baltazár György, akire a városi méltóságok sokszor megharagszanak figyelemfelhívó cikkei miatt, illetve éppen a tűzeset kapcsán olvasható, hogy a fiatal szerkesztő egy kis versikét közölt, ami „egy négysoros kis vigyor volt, egy mélységes pukkedli mindazok előtt, akik a város vezetésében szerepet játszottak. Kis dalocska volt egy kútról, egy szál gyufáról és a bocskoriparról” – olvasható a regényben. Nem kizárt, hogy Klärmann Benő is írt ilyen kis „dalocskákat” gyulafehérvári újságíró korában, nem kizárt, hogy 1909-ben és az utána következő néhány évben a Krónikás Klärmann Benő volt. De erre az ironikus szem-

léleten és a regényből vett utaláson kívül nincs más bizonyítékunk.

Karácsony Benő gyulafehérvári újságírói korszakáról korántsem gondoljuk, hogy mindent elmondtunk volna, vagy hogy minden hiányzó mozaikot ki tudtunk volna egészíteni. Találtunk olyan szövegeket, amelyeknek minden bizonnyal Karácsony Benő a szerzője, ilyen a *Riport*, ilyennek véljük a Karika névvel ellátott karcolatot és a Karikának küldött „válaszlevelet” is. Továbbá vannak olyan cikkek, amelyek esetében csak sejtésünk lehet az írások mögötti Klärmann Benőről, de egyértelműen ezt nem tudjuk bizonyítani. Kutatásunk végessége és korlátai ellenére remélhetőleg sikerült néhány érdekes szemelvényt gazdagítani az író életművéről szerzett eddigi tudásunkat.

KALOTASZEGI MENYASSZONY